НА КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ.

На Карпатських небосхилах знову стало на цілу широчінь прокляте питання мови! Недавно відбувся з'їзд "учителів" у Мункачові; він висловився більшістю голосів за "впровадження російської мови", а не місцевої, як того домагалась меншість. Чехи й чехізатори, мадярони й москвофіли-цареславці виступали одностайним фронтом. Якою мовою справді говорить місцеве населення, карпатські Українці? Звичайно, українською мовою. Уся ріжниця в тім, що вони вживають де-яких архаїзмів і мадярської адміністративної термінольогії. Вони частіше вживають о, ніж в українській літературній мові, вони користуються старою абеткою, пишуть "ять" і вимовляючи його як і, запроваджуватиме чеську мову де зможе. З чеських партій дві найбільше хотять накинути місцевому населенню російську мову й вигнати зі шкіл українську: партія Клофачева й Крамаржева. Кінець-кінцем, усе вийде на користь чеським шовіністам, як воно й досі було.

Мадярон доктор Штефан, що в свій час провадив мадярську політику й заступав Мункачівську Національну Раду, прихильну до Угорщини, а потому був губернатором Руської Країни за часів революції та комісаром, тепер знову повертає до своєї батьківщини. Він останніми часами був в еміграції, виступав проти прилучення Карпатської України до Чехо-Словаччини. Він їздив на мирову конференцію з Мадярами й репрезентував тих Русинів, що воліють під Гортого. Потому він перебував у Польщі й провадив пропаганду та організував угрорусинські легії проти Чехо-Словаччини. Але договір між Польщею й Чехо-Словаччиною спричинилися до того, що чимала частина чеської політичної еміграції мусіла втікати. Чехи одначе тепер дозволили йому приїхати, і він пішов до Каносси. Він каже, що раніш помилявся. "Карпатська Русь, — каже він, — уже надовго прилучилась до Чехо-Словаччини", і він цілком льояльно визнає теперішній політичний стан. Він не хоче виступати проти теперішніх відносин, а тільки "працюватиме на "добро свого народу, бо життя й добробут народу вже тепер поступає наперед".

Але чому опозиція до української мови? Щоб зрозуміти це явище, треба зрозуміти історію. До революції в Угорщині тутешнє населення мало тільки мадярську школу. Піп за кожне мадярське казання в церкві одержував до десятьох карбованців нагороди. Учитель також одержував премію за мадяризацію. Усе, що не було "смердючим русином", говорило мовою мадярською, і вона так стала ознакою культурної й клясової вищости. Тепер же усі мусять залишити мову Мадяр і приймати иншу. Яку? "Рутенську"? Це-ж ознака некультурности. Тому-ж то вчорашні мадярони пропагують тепер уже мову російську, бо вона не мужича, а нею говорив колись сам цар... Цією мовою є література. А мова українська — це майже то саме, що карпатський діялект, який, відомо, був, та й нині є мовою "смердючого русина!".

З другого боку, Чехи підтримують боротьбу за мову, щоб зрештою, коли набридне мова російська, якої тут ніхто не розуміє, Русини спокійнісенько обернулись лицем до мови чеської. Це вже й починається. Крім того, усі попи-мадярони мають вплив на школу, бо більшість шкіл ще й досі церковні.

Ось чому учителі, між иншим, також малописьменні, знають мову російську, хоч нею самі не говорять. Проте серед народовців серед свідоміших селян, серед усіх опозиційних партій ця постанова викликала невдоволення, і до преси стали надходити протести з місць від селян та цілих селянських громад. Звичайно, на практиці все піде так, як і було, тоб-то кожний учитель учитиме такою мовою, якою хоче, а чеська демократія користуватиметься з того й далі

АМСТЕРДАМЦІ ПРАВЛЯТЬ СВОЄ.

Амстердамський Інтернаціонал у своїй відповіді Міжробдопомозі, яка запропоновувала подати спільну допомогу китайським робітникам, вважає за потрібне спочатку запитати китайські профспілки про те, чи бажана й потрібна їм допомога.

БУДИНОК ВУЛВОРТА В НЮ ЙОРКУ.

В самому серці ділового Ню Йорку стоїть будинок Вулворта. Архитектура хмародерів не збудувала ще, здається, нічого більш величавого. Цей будинок-вежа, одно з найбільших споруджень Америки і цілого світа, яке ми бачимо здалеку з велитенських кораблів, є нічого иншого як втілена в сталі і каменю незаплачена праця тисяч жінок-робітниць.

Збудований він доходами компанії, яка володіє 5 і 10 центовими склепами.

Сітка цих склепів покриває цілу Америку. Доходи з них величезні. Минулого року ці доходи виносили поверх двайцять з половиною міліона доларів. Ці доходи поплачуються, розуміється, величезним загальним купованням товарів по низькій ціні. Але не в меншій мірі компанія має доходи з того, що за дуже низьку ціну купує працю десятків-тисяч жінок-робітниць.

Заробітня платня в склепах цеї компанії всюди менша за середню заробітню платню, яку отримують жінки в індустрії даної місцевости.

В стейті Огайо середня платня робітниці $13.80, а в "5 і 10 центових склепах" в тому самому стейті середня платня — $10.55.

В стейті Місурі середня платня для білих робітниць взагалі $12.65, а в склепах Вулворта $9.80.

В стейті Кензас середня платня загально $11.80, а в склепах Вулворта вона — $8.10 для білих робітниць.

Одним словом всюди, яка-б низька заробітня платня в даній місцевости не була, компанія Вулворт зробить на ній 3 долари економії.

Ось з такої системи збудовано величавий будинок Вулворта.

В кожному "5 і 10 центовому склепі" побачите десятки і сотки жінок ріжного віку, від підростків до стареньких жінок, які спритно завязують покупки, беруть гроші, сортують гори дешевого товару. Всі вони отримують жебрацьку платню. Всі вони, розуміється, неорганізовані. Їх гуртом нанимають і гуртом проганяють з роботи. Кожна недоплата до їх жебрацької платні відкладається до великих доходів компанії.

Треба додати, що велика частина їх заробітньої платні лишається в тих самих "5 і 10 центових склепах", бо за ті центи, що вони їх заробляють, вони не є в спромозі купувати дорощі товари, як "5 і 10 центові".

Стан цієї величезної скількости жінок-робітниць, так численних, одночасно й темних та неорганізованих — це взірець назадництва і темноти жіночого пролетаріяту цієї країни.

А. Браїловський.

ЩО КАЖЕ ФЕНҐ-Ю-ҐСІЯНҐ.

У відповідь на прохання лондонського відділу американського агентства "Юнайтед Прес" висловити свій погляд, Фенґ-Ю-Ґсіянґ, китайський християнський генерал, заявив:

"Нинішну дуже тяжку крізу можна ліквідувати тільки анулювавши нерівні договори, накинені Китаєві. Решту справ що до міжнародного становища Китаю легко можна вирішити.

Головна причина заколотів та безладдя в Китаю — це система чужоземного імперіялізму, утворена на підвалинах нерівних договорів. Вона відає наші митниці під британську контролю, складає з британців та з инших чужоземців відповідальність перед китайськими законами й утворює політичні та економічні центри на території чужоземних концесій на осель, які отже являють собою стратегічні бази чужоземців у всьому Китаю.

Ніодна країна не може розвивати торговлю й промисловість, коли вона не має елементарних прав суверенітету та митницької автономії.

Ніодна країна не може жити в мирі, доки монархісти, карні злочинці та зрадники змовляються проти держави під заслоною концесій, де керують чужоземці й де контрабанда зброєю та опіюмом становить прибутову річ.

Добре відомо, що внутрішні заколоти в Китаю викликали, здебільшого, особи, що були під захистом нерівних договорів. За останні 14 років ці договори стоять на шляху нашого національного визволення.

Ми не ставимось ворожо до величезної більшости Анґлійців, але ми рішуче проти меншости Анґлійців, що нині тримають у своїх руках урядову владу й переводять імперіялістичну політику гноблення. Коли британські державні люде розумні і некороткозорі, то хай вони сміливо вийдуть наперед та розпічнуть у співробітництві з Америкою касування нерівних договорів.

Тоді анґльо-китайська приязнь знову буде міцна".

Коли переїздите з одної місцевости до другої або переноситеся з одного помешкання до другого, то не забудьте повідомити зараз нашу адміністрацію, аби змінила Вашу адресу. При цім не вистарчить подати тільки нову, але конше потрібно подати і стару Вашу адресу.

РІЖНІ ВІСТИ.

МАСОВІ АРЕШТИ У ЛЬВОВІ.

У Львові переведено численні арешти між українськими студентами. Одночасно переведено труси в українському академічному будинкові та по кватирях професури.

За повідомленням дефензиви, в академічному будинкові знайдено велику кількість динаміту (?!). Переведено теж труси у вілі митрополита Шептицького. Дефензива запевняє, що вона викрила організацію української молоді, що мала на меті "повалити нинішний лад у Польщі".

"ДАЙТЕ ХЛІБА, АБО ВБИВАЙТЕ ВІДРАЗУ".

З'ясовується, що підчас останнього голодування в ломжинській вязниці голодувало 400 осіб. Голодування відбувалися під гаслом "дайте хліба, або вбивайте відразу". У вязниці вязнів систематично морили голодом.

РОБІТНИКИ — ДО С.Р.С.Р.

У Дрездені (Саксонія) на великому підприємстві Райхеля відбулися робітничі збори, де більшістю 1,000 голосів проти 30 постановили післати робітничу делеґацію до Рад. Союзу.

ЩО ДУМАЄ АМУНДСЕН ПРО ПОДОРОЖ ДО БІҐУНА.

Амундсен прибув до столиці Норвеґії Осльо, де його дуже вітали. Цікавим, заявив він, що літак, яким він старався дістатися до бігуна, був найвідповідніший до тої ціли, однак йому не вдалося долетіти до ціли. Причиною того є те, що в підбігунових сторонах не можна ним ніде причалати. Тому він думає, що як можна дістатися до північного бігуна, то тільки цепеліном.

Амундсен мав із собою кінематоґрафічний апарат і робив знимки. Фільм з його подорожі, який вже готовий і буде незабаром виставлятися, довгий на 3,000 метрів. З того 2500 метрів представляють події на острові Шпіцберґен, перед вирушенням в подорож, а решта події в часі подорожі.

До кінця грудня цього року Амундсен думає скінчити і видати книжку, в якій опише докладно свою останню подорож до бігуна і враження з неї.

НАЛЕЖНА ВІДПОВІДЬ ТОМАСОВІ.

З приводу промови Томаса на засіданню федерації залізничників, компартія Англії вмістила в пресі таку заяву: "Коли Томас хоче знати, хто може платити достаточну для прожиття заробітну платню, ми йому радимо вдатися до директорів залізничих компаній".

З поля науки і техніки

НАЙЦІННІШИЙ МЕДИЧНИЙ ДОКУМЕНТ СВІТА.

З Лондону доносять, що відомий єгиптольог (що занимається дослідами над Єгиптом) професор Брідстед знайшов на відворотній стороні відомого медичного папірусу т. зв. Сміта, що находиться тепер в Ню Йорку, а походить з 1600 року перед Христом, уступ під заголовком: "Як можна старого мущину змінити в 20-літнього молодця?" Уступ той має 15 стіп. Видно, що той що його писав, знався на способах наукових дослідів. Він знав, що параліж одної части тіла є наслідком забурень противної частини мозку, або, що поодинокі части тіла стоять у тісному звязку з відповідними частями мозку.

Цього папірусу ще не відцифрували зовсім тому, що там є багато технічних термінів, які важко відчитати, але вже тепер не може бути ніякого сумніву, що це найцінніший старий медичний документ, який досі люде знають.

НІМЕЦЬКИЙ ПЛЯН ПОДОРОЖІ ДО ПІВНІЧ. БІҐУНА.

Німці знані зі солідности. Коли роблять щонебудь, то роблять солідно і удачно. Такою солідністю визначається і найновіший німецький плян подорожі до північного бігуна. Розвинув його прославлений перелетом до Америки др. Екенер, директор варстатів цепелінів у Фрідріхсгафен, що на основі Версальського договору мають бути знищені.

Др. Екенер сказав, що перш усього треба дістати від антанти дозвіл на вибудування у варстатах у Фрідріхсгафен відповідного цепелна в обемі 100,000 кубічних метрів. Можна-б його вибудувати за один рік. Він мігби летіти зі швидкістю 150—180 кільометрів на годину, а в повітрі міг-би уноситися без причалювання на землю через 5 днів. Осідати міг-би на суші і на воді, буде мати урядження до огрівання кебін і буде заосмотрений у всі наукові прилади, фільмові апарати і радіостацію.

Провідником подорожі мавби бути відомий подорожник Нансен. Др. Екенер сподівається, що Нансенові вдасться дістати від антанти дозвіл на будову такого цепеліна. На думку Екенера в подорожі взявби також участь і Амундсен. Ціла подорож буде мати міжнародній характер, тому повинні брати в ній участь Англія, Америка, Швеція і Німеччина.

Др. Екенер думає почати подорож не зі Шпіцберґен, але з північної Швеції. Ціла подорож повинна тревати не більше як 5 днів і завдяки цепелінові повинна вдатися як найкраще.

В ЦАРСТВІ КРІВАВОГО ЦАНКОВА.

Почавши від червня 1923 р., тоб-то від того часу, коли прийшов до влади уряд кривавого Цанкова, не було ще ні одного дня, в якім уряд не доконав би одного, двох або більше вбивств над своїми політичними противниками. Ціною безчисленних політичних мордів піддержує кривавий уряд своє злочинне істнування в безперервній лютій боротьбі проти переважаючої більшости свого власного народу.

В другі роковини істнування, уряд болгарських фашістів може похвалитися такими кривавими вислідами:

В червні 1923 р. підчас фашістського перевороту, сотні вбитих. У вересні 1923 5,000 замордованих. У вересні 1924 кривава росправа над 200 македонських федералістів. В січні 1925 замордовано 150 осіб, а після замаху в Софії 4,000 осіб закатовано до смерті в болгарських вязницях.

Масовий білий терор і вбивства ввійшли в систему фашістського уряду. Без того болгарська буржуазія й дідичі не могли би ні одного дня вдержатися при владі.

Відомий болгарський капіталіст і банкир Андрей Лапчев, бувший міністер а тепер голова "Демократичного Сговору", найсильнішої підпори сучасного терористичного режіму, зло жив в болгарському соймі таку безсоромну заяву:

"Підчас війни втратила Болгарія 200,000 вбитих. Одначе не була би це велика втрата, якби прийшлося пожертвувати ще 20,000 людей для того, щоби винищити проти-державні елементи та таким чином врятувати сучасні клясові відносини".

І згідно з цею заявою представника болгарських пануючих кляс, жертвою кривавого Цанкова впало до тепер вже більше ніж 20,000 найкращих одиниць з поміж робітників, селян і працюючої інтеліґенції.

Та коштом навіть ще дальшого терору над працюючими масами не зможе болгарська буржуазія оминути своєї остаточної загибелі.

А. СІНКЛЕЙР. 10)

ГЕРОЙ КАПІТАЛУ

Переклад Н. Романович.

(Продовження.)

В Генґервилі, очевидно, трапилося щось страшне. Страйкері збіралися на віча, ціле місто було дуже схвильоване. Хоч як це дивно, більша половина преси була на боці робітників. Репресій проте не вживано доти, доки в місті не з'явилося кілька нових осіб і не спалено було кілька старих зайвих возів, що лежали за фабриками. Тоді пятьсот агентів впущено було в будинок фабрик, і збудовано навколо їх високу деревляну огорожу з дірками для підглядування. На третій день компанія прислала вагон з робітниками, що не належали до спілки й цілий рік сиділи без роботи — з того часу, як стали дрібні стальові фабрики. В місті негайно вибухли розрухи й привезених "голодранців" закидано камінями й побито. Агенти стріляли в юрбу і вбили трьох чоловіків, жінку та двоє дітей; більш десятка ранено. Тої-ж ночі шериф телеґрафував ґубернаторові і перший відділ міліції прибув до міста.

Протягом трьох днів розрухи прибрали страшних розмірів; кілька разів починався майже правильний бій. Жовнірі двічі стріляли в юрбу. Кількох убито; заколото теж одного жовніра в темноті. Проте компанія стояла на тім, щоб фабрики розпочали роботу; страйкері були без грошей, чимало ледве живі були з голоду й цілими ґрупами згоджувалися йти на роботу. Останні відомости говорили, що робітнича спілка хоче закінчити страйк, щоб її члени могли стати хоч на ті місця, що ще залишилися.

Містер ван-Ренселєр прочитав знов телеґраму й усміхнувся.

— Скажи мені, любий, — спитала міс Перегон, — які приємні відомости ти одержав?

— Такі, що ти будеш скоро моєю, — відповів Роберт.

Весілля святкувалося чотири місяці згодом, коли посаг міс Перегон щасливо прибув з Парижу. Описати таке весілля в кількох словах — завдання не з легких; самі приготування до нього описувалися в ґазетах за цілі тижні раніше визначеної події; списувалася родословна наречених, їх особисті здібности, наводилися цифри їх маєтків. Ґазета "Associated Press" дала два описи весільного строю нареченої — один, технічний, писаний експертом, другий поетичний, написаний натхненим поетом. В день весілля церква Пятої Евні, та сама церква, в недільній школі якої вчив Роберт і де він трийцять років слухав промов велебного доктора Летюса Спрея, ця церква прикрашена на причуд гарно квітками, змальована була і пером і пензлем. По великій події сторінки всіх нюйорських ґазет сповнені були описами всього, що так цікавило публіку, при чому не обійшлося без вигадок вільної фантазії. За цей час радикальна преса забула всі вибрики з приводу ґенґервилських історій, і містер Роберт ван-Ренселєр став знову відомим фінансістом, душею товариства, визначним горожанином та незрівнаним оповідачем. Вже потім, як молоду пару обвінчано і в довгій весільній подорожі випила вона до дна повний келих роскошів, мені довелося прочитати в ню-йоркських ґазетах промову, виголошену Роббі в спілці молодих хлопців, промову, що прославляла братерство і спільність інтересів капіталу та праці.

VIII.

Тепер нехай читач буде ласкавий уявити собі, що проминуло ще чотири чи пять років.

Місіс ван-Ренселєр, мати двох дітей, стала гордою, пишною королевою товариства — "une grande dame" і вміє з проясненою та спокійною душею носити вінець свого високого становища. Містер Роберт ван-Ренселєр більше як коли-небудь був силою в фінансових колах країни, людиною, що одним розчерком пера наставляє ґубернаторів та сенаторів. Його справи все більше процвітали; маєток ріс на його бажання, мов плодючі дерева від руху палички індійського чарівника. Щоб уникнути руйнуючої конкуренції, він заклав велику спілку з конкурентів своєї компанії, і ще вчинив багато дечого такого, що примусило Вол стріт зі здивування остовпіти.

Я не без вагання зважуся приступити до цього боку життя мого героя, сумніваючись в своїй здібности щасливо провести його лябіринтом Вол стріту. Але на щастя цю подію вже переказано спеціялістами, авторітетність яких безсумнівна, і я, користаючи з нагоди, наведу дещо з їх оповідання. Мова цих цитат трохи спеціяльна; але кожна галузь людського звання мусить опанувати нею. Все життя ван-Ренселєра зосередилося за цей час на Вол стріті і треба вияснити собі, яке то було життя.

В книзі Джабеґреба "Герої фінансового світу" ("Heroes of Finance" by Jabbergrab), на стороні 1492 читаємо ось що:

"Ще досі памятають в місті, яким способом одного разу Роберт ван-Ренселєр боронив свої акції. Він щой-но висадився на суходіл із своєї яхти "Аврора" після одної з самих успішних своїх гонок, як йому подали депешу; його повідомляли, що ведмеді (спекулянти), які грали на пониження, очевидно не рахуючи на таку швидку ходу його яхти, зробили новий рішаючий напад на акції товариства "Повітряний Корабель Каламазо". Очевидно, що це була змова, і акції почали падати в ціні. Ван-Ренселєр зараз-же зателеґрафував своїм маклерам, щоб вони скупили решту акцій і зробили так, щоб цих акцій не можна було одержати на ринку за готівку, і треба було купувати їх на зобовязання з боку ведмедів представити акції в місячний термін; і ось, коли його спеціяльний поїзд прибув до Ню Йорку, він був власником всіх акцій "Повітряного Корабля Каламазо", як що не рахувати небагатьох, про які він знав, що вони на ринку не з'являться.

(Далі буде.)

Товаришу Робітнику! Не забувай, що твоя одинока ґазета в Канаді — "Українські Робітничі Вісти" — видається лише за твої ґроші і инших таких самих, як ти. Памятай, що твоя ґазета від нікого не надіється помочі, лише від тебе. Тому присилай передплату і скільки зможеш на пресовий фонд.

ЧИ ВИ ВЖЕ МАЄТЕ

найновішу книжку відомого пролетарського письменника М. ІРЧАНА

КАРПАТСЬКА НІЧ

що недавно вийшла з друку? Якщо немаєте її ви самі, або ваші знайомі, то постарайтеся купити, а будете мати корисну книжку в хаті. Не тратить вона вартости навіть тоді, як ви перечитаєте її. Це довша повість з воєнних часів в Галичині і з життя робітництва в Америці. Коли читаєте, то не можете так довго відірватися від книжки, доки не перечитаєте до кінця.

Письменник М. Ірчан сам пережив війну і вірно описує всі ті страшні події в старому краю. Читаючи "Карпатську ніч" ви рівночасно багато вчитеся : то в найбільш приступний спосіб, бо ціла книжка написана незвичайно зрозумілою мовою. Надрукована вона на найкращому папері, окладинка з артистичним малюнком в двох кольорах.

КУПІТЬ, А НІКОЛИ НЕ ПОЖАЛІЄТЕ! РОЗПОВСЮДНЮЙТЕ СКРІЗЬ ЦЮ КНИЖКУ.

Висилаються книжки за попереднім надісланням ґрошей.

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ ЗА КНИЖКУ.

Замовлення з ґрішми посилати на таку адресу:

Ukrainian Labor News
Cor. Pritchard & McGregor
Winnipeg, Man

KODAK SAFETY FILM